

KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH TURLARI VA ULARNI AMALGA OSHIRISHNING ASOSIY TAMOYILLARI

Yaxshibayev Ulug‘bek Shavkat o‘g‘li

Xonqa tumani kambag‘allikni qisqartirish va bandlikka ko‘maklashish bo‘limi boshlig‘i,
mustaqil izlanuvchi

e-mail: u.yaxshibaev_0808@icloud.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18983551>

Annotatsiya. Ushbu maqolada kambag‘allikni qisqartirish turlari va uning asosiy ustuvor xususiyatlari va ularni amalga oshirishning asosiy tamoyillari yoritilgan. Shuningdek, kambag‘allikni qisqartirish turlari va ularni amalga oshirishning asosiy tamoyillarini tadqiq qilish yuzasidan xulosa va takliflar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar. Kambag‘allik, daromad, kambag‘allikni qisqartirish, tur, tamoyil.

Аннотация. В данной статье рассматриваются виды сокращения бедности, их основные приоритетные характеристики и главные принципы их реализации. Также представлены выводы и предложения по изучению видов сокращения бедности и основных принципов их реализации.

Ключевые слова. Бедность, доход, сокращение бедности, вид, принцип.

Abstract. This article discusses the types of poverty reduction and their main priority features and the main principles of their implementation. It also presents conclusions and proposals for the study of the types of poverty reduction and the main principles of their implementation.

Key words. Poverty, income, poverty reduction, type, principle.

Kambag‘allikni qisqartirish faqat daromadlarni oshirish emas, ya‘ni insonlarning munosib hayot kechirishi uchun zarur bo‘lgan ta‘lim, sog‘liqni saqlash, bandlik, uy-joy va ijtimoiy himoya imkoniyatlarini kengaytirish jarayonidir. Kambag‘allikni qisqartirish maqsadida aholining daromadini oshirish, narxlarni barqarorlashtirish, inflyatsiya darajasini oshishiga qarshi qaratilgan siyosat nazorat qilinishi lozim.

Kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish, oilaviy va xususiy tadbirkorlikni yo‘lga qo‘yishda imtiyozlar va subsidiyalar berish, asosan chetdan import qilinuvchi tovarlarni mamlakat ichida ko‘proq ishlab chiqarishni targ‘ib qilish asosiy vazifa qilib qo‘yilishi lozim. Chunki, ushbu omillar nafaqat aholi daromadini oshiradi balki davlatning iqtisodiy o‘sishiga ham katta ta‘sir ko‘rsatadi [1]. kambag‘allik nafaqat aholi uchun, hatto mamlakatning iqtisodiy rivojiga salbiy ta‘sir etadigan, muhim dolzarb masala bo‘lib hisoblanadi. Shunday ekan, ushbu masalaga har bir fuqaro ma‘sul, javobgar va faol ishtirok etishi muhim hisoblanadi [2]. Kambag‘allikni qisqartirish eng zarur tadqiqot sifatida uning shakllari, turlari va tamoyillari doimiy o‘rganib kelinadi. Xususan, bu boradagi tadqiqotlarda kambag‘allikni turli tamoyillarga muvofiq o‘lchash metodologiyasini takomillashtirish zarurati va uning darajasiga ta‘sir qiluvchi omillar ko‘rib chiqiladi [3].

Ayniqsa, kambag‘allikni qisqartirish tushunchasi zaruriyat va tamoyil sifatida qaralishi lozim. Ya‘ni, uni qisqartirishni shaxs yoki guruhning pul xarajatlarini belgilangan chegaradan yuqori bo‘lgan miqdorga yaxshilash, shu bilan birga ta‘lim, sog‘liqni saqlash, axborot, iqtisodiy imkoniyatlar yer egaligining xavfsizligi va u bilan bog‘liq barcha boshqa mahrumliklarni yaxshilash, deb hisoblash mumkin [4]. Kambag‘allik muammosini bartaraf etishdagi muvaffaqiyat uning keng tarqalgan sohalariga e‘tibor qaratishni va kambag‘allarning ko‘p sonini kambag‘allikdan olib tashlash ehtimoli yuqori bo‘lgan innovatsion va amaliy siyosat vositalaridan foydalanishni talab qiladi. Bu barcha manfaatdor tomonlar o‘rtasida hamkorlik qilish, kambag‘allarning asosiy ehtiyojlarini birinchi o‘ringa qo‘yish, inklyuziv iqtisodiy o‘sishni amalga oshirish uchun iqtisodiy ko‘rsatkichlarni yaxshilash va kambag‘allarga o‘z kelajagini nazorat qilish huquqini berish orqali erishish mumkin bo‘lgan maqsadni aks ettiradi [5].

Aholining katta qismi uzoq vaqt davomida hayotning eng zarur narsalaridan ham mahrum bo‘lganda millat kambag‘allik siklidan aziyat chekadi. Agar minimal ehtiyojlar bajarilmasa, kishi og‘riq va azob-uqubatlarga duchor bo‘lishi mumkin. Shu bois, kambag‘allikni olib tashlash choralarini amalga oshirish lozim [6]. Bu bo‘yicha jahon miqyosida ushbu yo‘nalishdagi asosiy dasturiy hujjatlar United Nations tomonidan qabul qilingan barqaror rivojlanish maqsadlari sifatida ularning 1-maqsadi

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

“Qashshoqlikka barham berish” deb belgilangan. Bu borada kambag‘allikni qisqartirish turlari va ularni amalga oshirishning asosiy tamoyillari turli guruhlariga ajratiladi.

Kambag‘allik quyidagi turlarga ajratiladi va ilmiy-nazariy jihatdan o‘rganiladi:

- absolyut kambag‘allik. Absolyut kambag‘allik insonning eng minimal yashash ehtiyojlarini (ovqat, kiyim va uy-joy) qondirishga yetarli daromadga ega emasligidir. Ushbu holat odatda kunlik daromad me‘yori bilan o‘lchanadi.

- nisbiy kambag‘allik. Nisbiy kambag‘allik jamiyatdagi o‘rtacha daromad darajasiga nisbatan past daromadga ega bo‘lishni anglatadi. Bu tur ijtimoiy tengsizlik bilan chambarchas bog‘liq bo‘ladi.

- ko‘p o‘lchovli kambag‘allik. Ko‘p o‘lchovli kambag‘allik faqat daromad emas, ya‘ni ta‘lim, tibbiyot, ichimlik suvi, sanitariya, bandlik va ijtimoiy xizmatlarga yetishmaslikni ham qamrab oladi. Ushbu yondashuv UNDP tomonidan faol qo‘llaniladi.

- vaqtinchalik va doimiy kambag‘allik. Vaqtinchalik kambag‘allik ishsizlik, tabiiy ofat yoki iqtisodiy inqiroz natijasida yuzaga kelsa, doimiy kambag‘allik esa avloddan-avlodga o‘tuvchi, tizimli muammolar bilan bog‘liq holatni aks ettiradi.

Shular bilan birgalikda, kambag‘allikni qisqartirish quyidagi turlarga ajratiladi:

- iqtisodiy o‘sish orqali kambag‘allikni kamaytirish. Iqtisodiy o‘sish yangi ish o‘rinlari yaratish, ish haqini oshirish va tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi daromadini ko‘paytirishga xizmat qiladi. Uning asosiy yo‘nalishlari kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish, investitsiya muhitini yaxshilash va infratuzilmani rivojlantirish kabilarga asoslanadi.

- ijtimoiy himoya orqali kambag‘allikni kamaytirish. Ijtimoiy himoya tizimi aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan. Uning asosiy vositalari qatoriga nafaqalar va moddiy yordamlar, ishsizlik nafaqasi, bolali oilalarga yordam berish va nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash kiradi. Bu borada jahon banki tomonidan ijtimoiy himoya tizimlarini isloh qilish bo‘yicha ko‘plab tavsiyalar ishlab chiqilgan.

- ta‘lim orqali kambag‘allikni kamaytirish. Ta‘lim uzoq muddatli va barqaror kambag‘allikni qisqartirishning eng samarali usuli bo‘lib maydonga chiqadi. Uning muhim choralari qatoriga maktabgacha ta‘limni kengaytirish, kasb-hunar ta‘limini rivojlantirish, oliy ta‘lim imkoniyatlarini kengaytirish hamda ayollar va qizlar ta‘limiga alohida e‘tibor qaratish kabilar kiradi. Chunki, ta‘lim inson kapitali shakllanishiga xizmat qiladi va mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshiradi.

- bandlik siyosati orqali kambag‘allikni kamaytirish. Bandlikni ta‘minlash kambag‘allikni qisqartirishning asosiy omili bo‘lib qaraladi. Uning yo‘nalishlari tarkibiga yangi ish o‘rinlarini yaratish, kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlash, yoshlar bandligini ta‘minlash va ayollar tadbirkorligini rivojlantirish kabilar kiradi.

- hududiy rivojlanish orqali kambag‘allikni kamaytirish. Qishloq va chekka hududlarda infratuzilmani rivojlantirish kambag‘allikni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Bu boradagi choralar qatoriga yo‘llar qurish, elektr va gaz ta‘minotini yaxshilash, suv ta‘minotini rivojlantirish va raqamli infratuzilmani kengaytirish xos bo‘ladi.

- institutsional islohotlar orqali kambag‘allikni kamaytirish. Samarali davlat boshqaruvi va korrupsiyani kamaytirish aholi farovonligini oshiradi. Uning asosiy yo‘nalishlari bo‘lib, shaffof budjet siyosati, soliq tizimini soddalashtirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish va sud-huquq tizimini takomillashtirish xos bo‘ladi.

Ular bilan birgalikda, kambag‘allikni qisqartirishning asosiy tamoyillari quyidagicha tavsiflanadi:

- manzillilik tamoyili. Yordam haqiqiy ehtiyojmand qatlamlarga yo‘naltirilishi kerak. Bu resurslarni samarali taqsimlashga imkon beradi.

- inklyuzivlik tamoyili. Barcha aholi qatlamlari, ayniqsa ayollar, yoshlar va nogironligi bo‘lgan shaxslar iqtisodiy jarayonlarga jalb qilinishi zarur.

- barqarorlik tamoyili. Qisqa muddatli yordam emas, ya‘ni uzoq muddatli rivojlanishga qaratilgan siyosat yuritilishi kerak.

- kompleks yondashuv tamoyili. Kambag‘allik faqat iqtisodiy emas, ya‘ni ijtimoiy muammo bo‘lib ham hisoblanadi. Shu bois, ta‘lim, sog‘liqni saqlash, bandlik va ijtimoiy himoya birgalikda amalga oshirilishi lozim.

- hamkorlik tamoyili. Unga asosan, davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati o‘rtasida hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Ulardan tashqari, kambag‘allikni qisqartirishda quyidagi zamonaviy yondashuvlar ham qo‘llaniladi:

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

- raqamli texnologiyalar. Ularga onlayn ta’lim, elektron to‘lov tizimlari va raqamli moliyaviy xizmatlar kabilar kiradi.

- mikromoliyalash. Bu borada kichik kreditlar orqali kam ta’minlangan aholini tadbirkorlikka jalb qilish mumkin.

- ijtimoiy tadbirkorlik. Bu bo‘yicha foyda bilan birga ijtimoiy muammolarni hal qilishga qaratilgan biznes modellar tadqiq qilinadi.

Xulosa shuki, kambag‘allikni qisqartirish ko‘p qirrali va murakkab jarayon bo‘lib, u iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy himoya, ta’lim, bandlik va institutsional islohotlarni o‘z ichiga oladi. Samarali siyosat yuritish uchun manzillilik, inklyuzivlik, barqarorlik va kompleks yondashuv tamoyillariga amal qilish zarur. Unga asosan, tizimli islohotlar va inson kapitaliga sarmoya kiritish orqali kambag‘allikni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Bu borada davlat va jamiyatning barcha qatlamlari o‘rtasidagi hamkorlik ushbu jarayonning muvaffaqiyatini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdug‘aniyeva Z. (2024) O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha chora-tadbirlar va takliflar. // Наука и инновация, 2(20). - 132-133 б. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/scin/article/view/46627>

2. Mustafaqulov Y.B., Musurmankulova G.I. (2024) Kambag‘allikni qisqartirish: ma’lumotlar, tahlillar, istiqbolli rejalar. // Eurasian Journal of Academic Research, Volume 4, Issue 7: Special Issue (EJAR). - 853 б.

3. Тешабоева З.Т. (2023) Пути регулирования уровня бедности в Узбекистане. // "Экономика и социум", №9 (112). - 542 б.

4. Bununu Y.A. (2020). Poverty Reduction: Concept, Approaches, and Case Studies. In: Leal Filho W., Azul A., Brandli L., Özuyar P., Wall T. (eds) Decent Work and Economic Growth. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71058-7_31-1

5. Ayoo C. (2022) Poverty Reduction Strategies in Developing Countries. // Rural Development - Education, Sustainability, Multifunctionality, 02 February, DOI: 10.5772/intechopen.101472

6. <https://www.geeksforgeeks.org/macroeconomics/measures-to-remove-poverty/>